

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT



36. årgang

Nr. 2 - Maj 2003

MEDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS MODELBYGGERLAUG

Planlagte aktiviteter for vintersæsonen 2003-2004

Lør./Søn. 27.-28. sept. 2003

Udflugt med bus til Jylland arrangeret af Marinehistorisk Selskab.
(Se andet sted i bladet)

Torsdag den 2. oktober 2003 kl. 19.00

Jyllandsslaget endnu en gang. Per Jessen fortæller om slaget og skibene.
"Præ Dreadnoughts", Ole Tersløv fortæller om panserskibene.

Torsdag den 6. november 2003 kl. 19.00

Poul Beck fortæller om skibene, der indgår i dioramaet "Holmen 68".
Modelbygning i skalaforholdet 1:250 (Holmen 68). Flere foredragsholdere.

Fredag den 5. december 2003 kl. 19.00

Julearrangement.

Torsdag den 8. januar 2004 kl. 19.00

Fremvisning af egne modeller.
Kim Christensen fortæller om endnu et slag i Stillehavskrigen.

Torsdag den 5. Februar 2004 kl. 19.00

Særudstillingen "Et krigsskib bliver til" bliver besøgt. Konstruktører og konsulenter fortæller om baggrunden for og designet af et nyt krigsskib herunder modeller og modelforsøg.

Torsdag den 4. Marts 2004 kl. 19.00

Peter Maack og Niels Probst fortæller om projektet med bygningen af modellen af krigsskibet "Maria" fra 1514.

Torsdag den 1. April 2004 kl. 19.00

Generalforsamling med efterfølgende foredrag.

Som sædvanlig er medlemmer af Marinehistorisk Selskab velkommen til
alle Modelbyggerlaugets arrangementer.

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT



36. årgang

Nr. 2 - Maj 2003

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 32 54 63 63
Fax. 32 54 29 80
e-mail. info@orlogsmuseet.dk
http://www.orlogsmuseet.dk
Giro nr. 5 18 76 13

Udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS
MODELBYGGERLAUG
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:
Niels M. Probst (ansv.h.)

Lay-out:
Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK
TIDSSKRIFT

udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr. 150.-
Enkelte numre kr. 25.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes optaget i tidsskriftet, sendes til ovennævnte adresse. Sidste frist for indlevering af stof er den 10. i månederne januar, april, juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kildeangivelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforandringer, fejl ved bladets levering o.lg. bedes rettet til Postvæsenet.

Tryk:
Gullanders Bogtrykkeri a-s, Skjern
ISSN 0106.5122

INDHOLD

Artikler:

Nelson - Tenerife
En mislykket amfibieoperation.
Per & Ebba Jacobsen 33

Alle tiders modeller.
Ole Lisberg Jensen 49

Andet:

Orlogsmuseet kommer til kort.
Jakob Seerup 53

Ekskursion til vestjylland. 54

Referat af generalforsamlingen
i Orlogsmuseets Venner/
Marinehistorisk Selskab. 55

Meddelelser fra Orlogsmuseets
Modelbyggerlaug (bl.a. referat
af generalforsamlingen). 57

Fra Orlogsmuseets Billedarkiv. 62

Forside:

Fregatten Hvide Ørn. Model i skala
1:36 af Peter Maack 2003. Orlogsmuseet. Foto: Kirsten Jappe.

Nelson – Tenerife

En mislykket amfibieoperation

Per & Ebba Jacobsen

Som det var tilfældet for Tordenkjolds vedkommende (1), var heller ikke alle de af Nelson ledede operationer succeser. Der forekom fiaskoer. Én af dem var angrebet i 1797 på Santa Cruz, hovedbyen på vore dages kanariske ferieø Tenerife (2). Det følgende er en gennemgang af denne operations baggrund, forløb og resultat.

Baggrund.

Den 11. april 1797 spiste Captain Troubridge middag hos Nelson i dennes flagskib THESEUS. Under middagen diskuterede de muligheden for et angreb på Santa Cruz, idet det forlød, at der befandt sig 2 spanske skibe med ladninger af guld og sølv fra Mexico der (3). Troubridge meddelte Nelson, at chefen for Middelhavsflåden, Admiral Sir John Jervis (4) havde givet udtryk for, at han var interesseret i at høre Nelsons mening om muligheden for at gennemføre et sådant angreb (5). Allerede den 12. april sendte Nelson sit forslag om et angreb på Santa Cruz til Jervis (6).

Han redegjorde først for vanskelighederne ved at gennemføre et angreb alene med flåden. Det hedder herom:

"The Spanish Ships generally moor with two cables to the sea, and four cables from their sterns to the shore; therefore although we might get to be masters of them, should the wind not come off the shore, it does not appear certain we should succeed so completely as we might wish. As to any opposition, except from natural impediments, I should not think it would avail. I do not reckon myself equal to Blake (7); but if I recollect right, he was more obliged to the wind coming off the land, than to any exertions of his own; Fortune favoured the gallant attempt, and may do so again. But it becomes my duty to state all the difficulties, as you have done me the honour to desire me to enter on the subject.

The approach by sea to the anchoring place is under very high land, passing three valleys; therefore the wind is either from the sea, or

squally with calms from the mountains. Sometimes in a night a Ship may get in with the land-wind and moderate weather. So much for the sea attack, which if you approve, I am ready and willing to look at, or to carry into execution."

Det fremgår af denne redegørelse, at Nelson var skeptisk med hensyn til mulighederne for med held at gennemføre en traditionel udskæringsoperation, ikke på grund af modstand fra spanske styrker, men på grund af navigatoriske vanskeligheder.

Han fortsatte imidlertid brevet med at fremsætte en plan om et egentligt amfibieangreb, hvor hæren skulle deltage med en betydelig styrke, nemlig den fra øen Elba evakuerede garnison, der bestod af 3700 mand med tilhørende artilleri. Det var Nelsons opfattelse, at en sådan operation, bl.a. ved at afskære vandforsyningen til Santa Cruz, i løbet af få dage ville kunne fremtvinge en kapitulation. Han byggede i øvrigt sin optimisme med hensyn til udfaldet af et angreb på det noget tvivlsomme argument, at Tenerife aldrig havde været belejret, hvorfor **"the hills that cover the Town are not fortified to resist any attempt of taking them by storm"**.

Om flådens andel i operationen hed det:

"I will undertake with a very small Squadron to do the Naval part. The shore, although not very easy of access, yet is so steep, that the Transports may run in and land the Army in one day.."

Det er øjensynligt, at eskadrens rolle efter Nelsons opfattelse kun skulle være at sørge for den sikre landsætning af hærstyrken. I brevet udtrykte Nelson i øvrigt megen skepsis med hensyn til, om det ville være muligt at formå Elba-garnisonen til at deltage. Hvis det ikke var muligt, foreslog han, at garnisonen på Gibraltar skulle levere den fornødne hærstyrke.

En senere rekognoscering af Santa Cruz viste i øvrigt, at underretningen om skibene fra Mexico ikke var rigtig. Muligheden for med held at foretage udskæringsoperationer i Santa Cruz blev imidlertid kort efter bestyrket, da det lykkedes fartøjer fra fregatterne MINERVE og LIVELY under ledelse af Lieutenant Hardy (8) at erobre den franske korvet MUTINE.

I begyndelse af juli måned havde Admiral Jervis fået efterretninger om, at skibet EL PRINCIPE D'ASTURIAS med en ladning guld og sølv fra Manila havde anløbet Santa Cruz (9). Denne efterretning resulterede i følgende ordre (10) til Nelson:



Santa Cruz, Tenerife. Akvarel af J.J. Williams, 1830. National Maritime Museum, London.

"...You are hereby required and directed to take the Ships named in the margin (11) under your command, their Captains being instructed to obey your orders, and to proceed with the utmost expedition off the Island of Teneriffe, and there make your dispositions for taking possession of the Town of Santa Cruz by a sudden and vigorous Assault (min udh.)....."

I ordren pålagdes det Nelson at forlange ladningen fra det spanske skib og i øvrigt alle skatte, der tilhørte den

spanske stat, udleveret, og såfremt dette krav ikke blev imødekommet, beordredes han til at udskrive en betydelig løsesum hos byens indbyggere samt til at ødelægge den lokale skibsfart, herunder fiskefartøjer, med mindre der blev betalt en "retfærdig" løsesum for at undgå dette. Det er bemærkelsesværdigt, at denne ordre så fuldstændigt bort fra det meget væsentlige element i Nelsons oprindelige plan, nemlig at angrebet på byen og dens befæstning skulle udføres af Hæren. Det overlodes således til Nelson selv at opstille land-

gangsstyrken fra besætningerne på eskadrens skibe.

Nelsons forbedelser.

Straks efter, at han havde modtaget ordren, skrev Nelson et memorandum til Jervis for få tydeliggjort, om han skulle forlange nogen løsesum, såfremt kravet om udlevering af ladingen fra EL PRINCIPE D'ASTURIAS og alle andre skatte tilhørende den spanske stat blev imødekommet. Jervis svarede, at der i så fald ikke skulle kræves nogen løsesum (12).

Den 14. juli om morgenen lettede eskadren, der bestod af lineskibene THESEUS, CULLODEN, ZEALOUS, fregatterne SEAHORSE, EMERALD, kutteren FOX og morterskibet CACAFUEGO (13) med kurs mod Tenerife. 50-kanoners skibet LEANDER og fregatten TERPSICHORE skulle støde til senere. Forinden havde den fra flåden modtaget forskelligt materiel til brug under angrebet, bl.a. et antal stormstiger. Samme dag modtog Nelson fra Admiral Jervis et brev, hvori det bl.a. hed:

"...God bless and prosper you. I am sure you will deserve success. To mortals is not given the power of commanding it..." (14)

Det har været diskuteret, hvorfor Jervis beordrede operationen mod Santa Cruz iværksat. Nogle har ment, at det var et led i hans bestræbelser på at aktivere flåden, således at uheldige følger af den ensformige blokadetjeneste kunne undgås (15), andre har ment, at begrundelsen alene var ønsket om at erobre en værdifuld prise (16), medens enkelte har ment, at Jervis lagde vægt på den betydelige økonomiske skade, som operationen kunne påføre Spanien, der var dybt afhængig af tilførslerne af guld og sølv fra kolonierne, således at Spanien på grund af tabet kunne blive tvunget til at slutte fred (17). Meget tyder på, at prisesynspunktet har haft betydelig vægt ved beslutningen, jf. også udtrykket **"God bless and prosper you"**, selvom de øvrige motiver ikke kan udelukkes.

Den 17. juli stødte fregatten TERPSICHORE til eskadren (18). Samme dag om formiddagen blev skibscheferne kaldt ombord i flagskibet for at modtage instruktioner (19). Nelson diskuterede ved dette møde angrebsmåden med sine chefer, og man blev enige om, at angrebet først skulle rettes imod et fort noget nordøst for byen (20). Cheferne for CULLODEN og ZEALOUS blev beordret til at sørge for fremstilling af platforme til 18-pundige kanoner, medens chefen for THESEUS blev beordret til at sørge for

fremstilling af en slæde til at trække kanoner på. Fregatten SEAHORSE skulle sørge for en platform til en 9-pundig kanon (21). Cheferne fik under mødet udleveret et af Nelson udarbejdet sæt "Regulations", hvori den nærmere fremgangsmåde for landsætningen fastsattes i 6 punkter (22). I det 1. punkt bestemtes det, at eskadrens fartøjer, der skulle transportere landgangsstyrken, skulle fordeles på 6 divisioner, således at det enkelte skibs fartøjer og mandskab udgjorde én division. Fartøjerne i hver division skulle bugsere hinanden. I punkt 2 bestemtes det, at alle Marines fra hvert skib skulle holdes samlet. Morterfatøjet CACAFUEGO skulle deltage i operationen, og det bestemtes i punkt 3, at det skulle åbne ild mod byen, når det stod klart, at spanierne havde opdaget operationen, og man begyndte at beskyde fartøjerne. Punkt 4 lød således:

"That a Captain should be directed to see the Boats put off from the beach, that more men may speedily got on shore with the field-pieces."

Nelson opererede således med en "Beach Master", der skulle sørge for at få tømt fartøjerne og derefter få dem væk fra stranden, således at næste bølge kunne komme til, på samme måde som det blev brugt under invasionen i f.eks. Normandiet under

2. Verdenskrig. I punkt 5 beordredes fregatterne til, når landsætningen var i gang, at ankre så tæt som muligt ved det batteri, som var angrebets indledende mål. I punkt 6 fastsløges det, at angrebets indledende mål var fortet nordøst for byen og højderne over dette fort. I dette punkt bestemtes det også, hvor mange folk det enkelte skib skulle afgive til landgangsstyrken (23), idet de enkelte chefer dog blev bemyndiget til at lade en større del af besætningen deltage, forudsat at der stadig var tilstrækkelig besætning om bord til sejle og manøvrere skibet. Chefen for CULLODEN, Captain Troubridge skulle kommandere landgangsstyrken, og de enkelte chefer kunne, såfremt de måtte ønske det, selv deltage i landgangen og lede deres egne besætninger (24). Nelson bestemte dog, at alle detachementer fra Marinekorpset (25) skulle operere samlet under kommando af ældste officer af dette korps, Captain Oldfield, medens detachementet fra Royal Artillery var under kommando af Lieutenant Baynes fra dette regiment. Endeligt skulle så mange søfolk som muligt ikklædes Marinekorpsets våbenfrakker. Nelson har formentligt håbet herved at give indtryk af en større militær ekspertise end landgangsstyrken reelt gav belæg for.

Den 20. juli var eskadren ca. 30 sømil fra det nordøstlige hjørne af Tenerife (26), og forberedelserne til landgangsoperationen kunne begynde. Cheferne på de 3 linieskibe fik ordre til at holde deres dele af landgangstyrken parat til at blive overført til fregatterne samme dag. De skulle medbringe stormstiger samt diverse værktøjer til brug under storm af de spanske fæstningsværker, og fartøjernes årer skulle bevikles, så der ikke frembragtes støj under roning (27). I ordren til Troubridge af samme dag hed det:

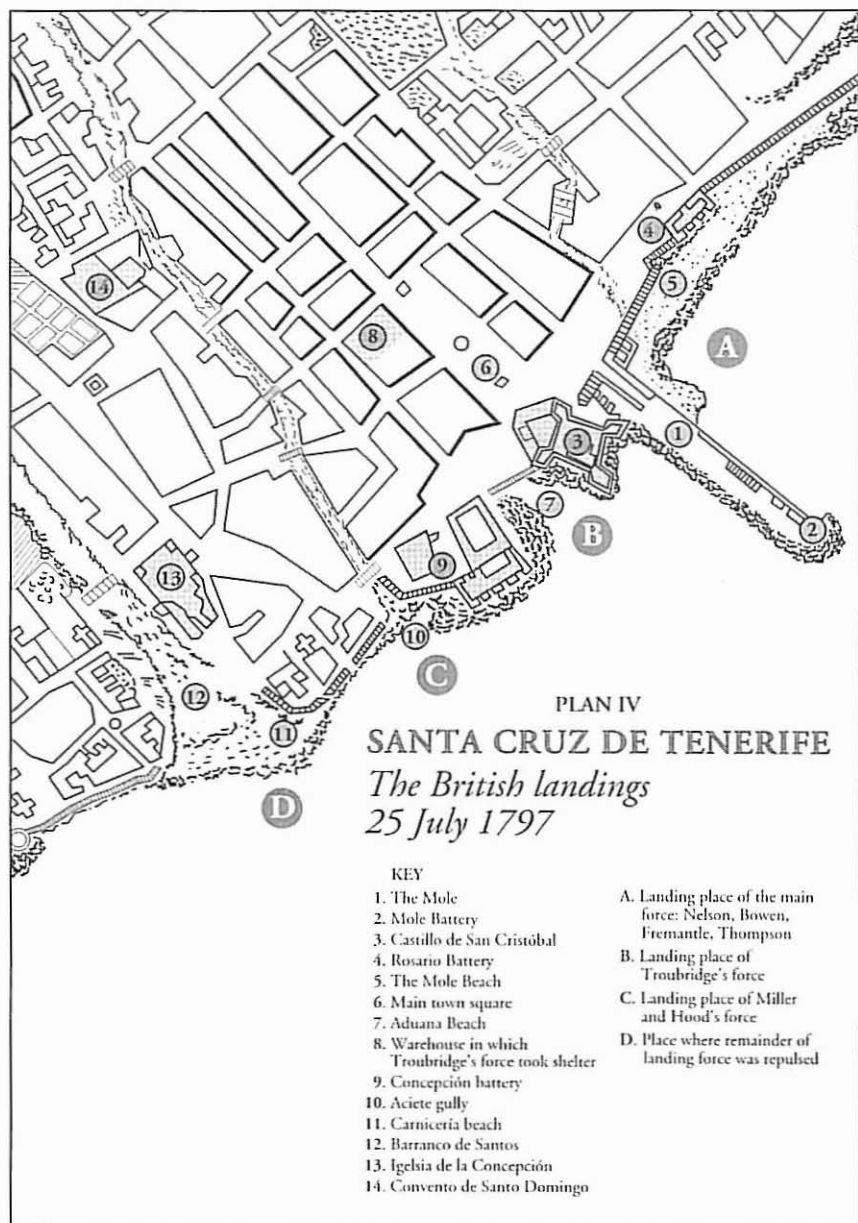
"With this detachment you will proceed as near to the Town of Santa Cruz as possible, without endangering your beeing perceived; when you will embark as many men as the Boats will carry, and force your landing in the northeast part of the Bay of Santa Cruz, near a large battery. The moment you are on shore, I recommend you to first attack the battery; which when carried, and your post secured, you will either proceed by storm against the Town and Mole-head battery, or send in my Letter, as you judge most proper, containing a Summons, of which I send you a copy; and the terms are either to be accepted or rejected in the time specified, unless you see good cause for prolonging it, as no

alteration will be made in them; and you will pursue such other methods as you judge most proper for speedily effecting my orders, which are to possess myself of all cargoes and treasures which may be landed in the Island of Teneriffe..." (28)

Som det fremgår af ordren til Troubridge, medbragte han en af Nelson udarbejdet opfordring til guvernøren for De Kanariske Øer om at kapitulere (29). Nelson krævede overgivelse af alle forter, idet garnisonen tilstod sædvanlige militære æresbevisninger. Herudover krævede han hele ladningen fra EL PRINCIPE D'ASTURIAS og alle andre ladninger, der måtte være landet på Tenerife, og som ikke skulle bruges af øens egne indbyggere, udleveret. Såfremt kravene blev imødekommet, ville der ikke blive krævet yderligere løsesum, medens man i modsat fald ville udskrive en meget stor løsesum fra indbyggerne. Fristen for svar satte Nelson til ½ time! Han synes på dette tidspunkt at have været overbevist om operationens succes.

Det første forsøg.

Den 21. om morgenen blev landgangsstyrken fra linieskibene overført til fregatterne, skibscheferne fik deres sidste ordrer, og linieskibene



Plan over Santa Cruz med markering af lokaliteter vedr. landgangen den 25. juli.

holdt af mod øst, medens fregatterne fortsatte mod Tenerife (30). Den 22. tidligt om morgenen stod Nelson med lineskibene mod Tenerife, og han fik kort efter de 3 fregatter og mortarfartøjet i sigte. Kort efter kom Captain Troubridge, chefen for TERP-SICHORE, Captain Bowen og marineofficeren, Captain Oldfield ombord i flagskibet for at rådslå med Nelson om operationens videre forløb. Det viste sig nu, at fregatterne, som planlagt, ved midnatstid havde nået en position 3 miles fra det valgte landgangssted, men at man her uventet havde mødt både stærk modvind og en kraftig modgående strøm med det resultat, at man ved daggry stadig var mere end 1 mile fra kysten. Overraskelsesmomentet var gået tabt (31).

Troubridge, Bowen og Oldfield var enige om, at det ville være muligt at storme fortet nordøst for byen, såfremt man kunne komme i besiddelse af højderne bag fortet, som dominerede dette. Nelson erklærede sig enig i dette synspunkt (32), og resultatet blev, at landgangsstyrken blev landsat lidt øst for byen. Det var tanken, at Nelson med de 3 lineskibe for at skabe en diversion fra angrebet på højderne skulle beskyde byen. Denne diversion mislykkedes totalt, fordi lineskibene ikke kunne komme kysten nærmere end 3 miles på grund af den stærke modgående strøm og vind-

stille (33). Angrebet på højderne kunne heller ikke gennemføres, idet de var blevet besat med stærke spanske styrker. Landgangsstyrken blev derfor genindskibet, og eskadren sejlede midlertidigt bort fra Tenerife. Kort efter stødte LEANDER til eskadren (34).

Det andet forsøg.

Der er næppe tvivl om, Nelson nu burde have opgivet operationen. Det overraskelsesmoment, som hans ordre fra Jervis lagde vægt på, var gået tabt, og det havde vist sig, at øen mod forventning blev forsvaret af stærke spanske styrker. Under disse omstændigheder burde han have erkendt, at hans styrke ikke var tilstrækkelig til en heldig gennemførelse af operationen. En sådan udgang lå imidlertid fjernt for Nelson og ville krænke hans forfængelighed. Han besluttede at gennemføre et nyt angreb, som han selv ville lede. I den fremstilling, der var bilagt hans rapport til Admiral Jervis, hed det bl.a.:

"...Thus foiled in my original plan, I considered it for the honour of our King and Country not to give over the attempt to possess ourselves of the Town, that our enemies might be convinced there is nothing which Englishmen are not equ-

al to..." (35)

Beslutningen meddelte han Admiral Jervis i et brev, hvor det bl.a. hed:

"I shall not enter on the subject while we are not in possession of Santa Cruz; your partiality will give credit, that all has hitherto been done which was possible, but without effect; this night I, humble as I am, command the whole, destined to land under the batteries of the Town, and to-morrow my head will probably be crowned with either laurel or cypress..." (36)

Det forekommer nok lidt overdrevent, når Nelson betegner sig selv som **"humble"**.

Den 24. ankrede eskadren ca. 2 miles nord for byen, og Nelson iværksatte foranstaltninger, der skulle få spanierne til at tro, at angrebet på højderne bag fortet ville blive gentaget (37). Hans plan var imidlertid i stedet i ly af mørket at foretage et direkte angreb på havnemolen i Santa Cruz og derfra trænge frem til det store torv i byens centrum. I den fremstilling af begivenhederne, der var bilagt hans rapport til Admiral Jervis, hed det:

"...At 11 o'clock at nighth the Boats of the Squadron, containing between six and seven hundred men,

one hundred and eighty men on board the Fox, Cutter, and about seventy or eighty men in a Boat we had taken the day before, proceeded towards the Town. The divisions of the Boats, conducted by all the Captains, except Fremantle and Bowen, who attended with me to regulate and lead the way to the attack; Every Captain being acquainted that the landing was to be made on the Mole, and from whence they were to proceed, as fast as possible, into the Great Square, where they were to form, and proceed as fast as possible on such services as might be found necessary..." (38)

Frengangsmåden for operationen var i øvrigt den samme som ved første forsøg, således at fartøjerne fra de enkelte skibe var fordelt i 6 divisioner, hvor fartøjerne var indbyrdes forbundet med reb, således at man ikke kom bort fra hinanden. Styrken var blevet forstærket med et detachement fra LEANDER, herunder skibets marinedetachment. Nelsons plan var bemærkelsesværdig løs. Det foreløbige mål for angrebet, den store plads i centrum, var fastlagt, men hvad der herefter skulle ske, henstod i det uvisse. Der var ikke tale om et sobert og realistisk stykke stabsarbejde, men snarere et desperat forsøg på at "redde flagets og Nelsons ære" (39).

Alle cheferne med Nelson i spidsen spiste inden operationens start midt på dagen ombord i SEAHORSE, hvor den nygifte mrs. Fremantle præsiderede. Da cheferne og Nelson havde forladt SEAHORSE, gik Betsy Fremantle roligt til køjs "**apprehending no danger to Fremantle**" (40). Lidt anderledes så den unge Lieutenant George Thorp, der var næstkommanderende i TERPSICHORE, på sagen. Han efterlod et brev til sin familie, hvori det hed:

"Going to storm Santa Cruz. As I think there is a chance of my never returning, I leave this directed to you. As I never intentionally did wrong I do not feel afraid, and I think you will have the satisfaction of saying your boy has done his duty." (41)

Kl. ca. 2230 startede fartøjerne mod havnemolen, der var beskyttet af batteriet *Paso Alta*. Vejret var temmelig hårdt, og der stod nogen sø. Fartøjerne blev først opdaget, da de var ½ kanonskud fra molen, hvor Nelson beordrede dem til at kaste los fra hinanden og forcere mod molen. "Op-marchen" skildres levende af Lieutenant William Webley fra ZEALOUS:

"We proceeded in four lines, Captains Troubridge, Hood, Miller and Waller leading the boats; Captains Bowen, Thompson and Fremantle

attendant on the Admiral in their boats. We proceeded on until one o'clock... when we were ordered by Captain Bowen to lay our oars as we had just passed the mole, the intended place of landing. At this instant the cutter was discovered and fired upon – and, before the boats could pull round in order, the Admiral pulled in for the mole with orders to follow. The alarm now became general and they opened a cross-fire from all sides of cannon and musketry so truly warm!" (42)

Som det fremgår af Webley's beretning, var nogle af fartøjerne kommet forbi molen. Det resulterede i, at en del af styrken under ledelse af Nelson kom i land på molen, medens resten under kommando af Troubridge, Waller og Hood landede på kysten nord for molen, men syd for byens citadel. Det hedder herom i Nelsons rapport:

"...Unfortunately, the greatest part of the Boats did not see the Mole, but went on shore through a raging surf, which stove all the Boats to the left of it..." (43)

I Webleys beretning hedder det:

"...The word was then given to pull in and as soon as obeyed, cheering

and shouting under the heaviest fire I ever remember to have seen both of cannon and musketry, notwithstanding which we landed 500 men in very bad surf, which were with difficulty collected. Unfortunately many boats did not land owing to mistaken orders, darkness, confusion, etc., attending such expeditions..." (44)

Om angrebet på molen hedder det i Nelsons journal:

"...The night being extremely dark, it was only the Admiral, the Captains Thompson, Fremantle, and Bowen, with four or five boats in the whole, who found the Mole, which was instantly stormed and carried, although defended by 400 or 500 men, and the guns (six 24-pounders,) were spiked; but such a heavy fire of musketry and grape-shot was kept up from the Citadel and houses at the head of the Mole, that we could not advance, and nearly all were killed or wounded..." (45)

Blandt de dræbte var Bowen, medens Nelson og Fremantle begge blev alvorligt såret (46), og Thompson lettere såret. Under angrebet på molen, blev kutteren FOX ramt under vandlinien og sank øjeblikkeligt, hvorved

97 mand druknede. På grund af de store tab og den massive modstand, måtte resterne af den styrke, der havde gjort landgang på molen, trække sig tilbage.

Om landgangen på stranden på den anden side af molen hedder det i Troubridge's rapport til Nelson:

"From the darkness of the night, I did not immediately hit the Mole, the spot appointed to land at, but pushed on shore under the Enemy's battery, close to the southward of the Citadel. Captain Waller landed at the same instant, and two or three other boats. The surf was so high, many put back: the boats were full of water in an instant, and stove against the rocks, and most of the ammunition in the men's pouches wet. As soon as I had collected a few men, I immediately pushed with Captain Waller, for the Square, the place of Rendezvous, in hopes of there meeting you and the remainder of the people..." (47)

Troubridge havde samlet de overlevende fra landingen på kysten. Der var 80 Marines, 80 mand bevæbnet med piker og 180 søfolk bevæbnet med håndskydevåben og hukkerter (48). Det er imponerende, at det lykkedes ham at trænge frem til centrum



Nelson såret på Tenerife den 24. juli 1797. Richard Westall (1765-1836). National Maritime Museum, London.

på trods af de overlegne spanske styrker (49). I den ovenfor citerede beretning fra Lieutenant Webley beskri-

ves, hvorledes styrken blev mødt med "skirmishing in the streets and the

satisfaction of the inhabitants firing at us from holes and corners – vastly uncomfortable..."

Styrken forskansede sig, da den havde nået centrum, i et kloster, der kunne forsvares, og Troubridge ventede nu ca. 1 time på, at Nelsons styrke skulle nå frem. Styrken havde under landingen bl.a. mistet de stormstiger, der var nødvendige ved et angreb på citadellet, og Troubridge indså, at det med hans begrænsede styrke ville være håbløst at forsøge et angreb. I hans rapport hedder det herom:

"...With this force, having procured some ammunition from the Spanish prisoners we had made, we were marching to try what could be done with the Citadel without ladders; but found the whole of the streets commanded by field-pieces, and upwards of eight thousand Spaniards and one hundred French under arms, approaching by every avenue. As the Boats were all stove, and I saw no possibility of getting more men on shore – the ammunition wet, and no provisions – I sent Captain Hood with a Flag of Truce to the Govenor..." (50)

Troubridge krævede, at hans styrke til gengæld for, at man lovede ikke at beskadige byen eller De Kanariske

Øer i det hele taget, skulle have adgang til at indskibe sig med alle våben. I det omfang, man ikke selv disponerede over fartøjer, skulle sådanne stilles til rådighed af guvernøren (51). Guvernøren fandt det rimeligere med en betingelsesløs britisk kapitulation, men Hood tilkendegav, at Troubridge, såfremt hans forslag ikke blev accepteret øjeblikkeligt, ville sætte byen i brand og angribe med bajonetter (52). Herefter accepterede guvernøren Troubridge's krav (53).

Afslutning.

Fiaskoen (54), der væsentligt skyldtes Nelsons undervurdering af modstanderens styrke kombineret med hans enorme forfængelighed, fik heldigvis ikke følger for Nelsons videre løbebane i Royal Navy. Da han den 16. august fik Middelhavsflådens flagskib VILLE DE PARIS i sigte, sendte han Jervis et lidt ynkeligt brev, hvori det bl.a. hed:

"... A left-handed Admiral will never again be considered as useful, therefore the sooner I get to a very humble cottage the better, and make room for a better man to serve the State..." (55)

I Jervis' trøstende svar hed det:

"Mortals cannot command success; you and your Companions have certainly deserved it, by the greatest degree of heroism and perseverance that ever was exhibited..."
(56)

I rapporten fra Jervis til Admiralitetet hed det:

"I desire you will acquaint the Lords Commissioners of the Admiralty, that I detached Rear-Admiral Nelson, and the Squadron named in the margin with orders to make an attempt upon the Town of Santa Cruz, in the Island of Teneriffe, which from a variety of intelligence, I conceived was vulnerable...The *Emerald* joined yesterday, with the enclosed dispatch and reports from the Rear-Admiral; and although the enterprise has not succeeded, his Majesty's arms have acquired a very great degree of lustre. Nothing from my pen can add to the eulogy the Rear-Admiral gives of the gallantry of the Officers and men employed under him..." (57)

Når fiaskoen ikke fik konsekvenser for Nelson, var grunden sandsynligvis, at både Admiral Jervis, Lord Spencer, der var 1. Lord of Admiralty, og regeringschefen, den yngre Pitt, efter Nelsons indsats i slaget ved St. Vin-

cent så en mulig flådefører af format i ham, forventninger som Nelson fuldt ud indfrie den 1. august 1798 i slaget ved Abukir.

Noter

Følgende litteratur er benyttet ved udarbejdelsen af artiklen:

Anson: *The Life of John Jervis – Admiral Lord St. Vincent* (Anson), Ernle Bradford: *Nelson, The Essential Hero* (Bradford), Roy Hattersley: *Nelson* (Hattersley), Christopher Hibbert: *Nelson, A Personal History* (Hibbert), David og Stephen Howarth: *Nelson. The immortal Memory* (Howarth), Ludovic Kennedy: *Nelson and his Captains* (Kennedy), A. Mahan: *The Influence of Sea Power upon the French Revolution and Empire* (Mahan), Roger Morris: *Nelson – The Life and Letters of a Hero* (Morris), Nicolas: *The Dispatches and Letters of Lord Nelson, Vol II og IV* (Nicolas II og IV), Carola Oman: *Nelson* (Oman), Peter Padfield: *Tide of Empires, Vol II* (Padfield), Tom Pocock: *Horatio Nelson* (Pocock I), *Nelson and his World* (Pocock II), *Remember Nelson* (Pocock III), Robert Southey: *The Life of Horatio Nelson* (Southey), David Walder: *Nelson* (Walder), Clennell Wilkinson: *Nelson* (Wilkinson).

1. Se om angrebene på Gøteborg og Strømstad Per Jacobsen i MHT 1998 pag. 103 ff. og 108 ff.
2. Den anden store fiasko var angrebet på Boulogne den 15. august 1801, jf. Nelsons rapporter, der er gengivet i Nicolas IV pag. 464 f og 466 ff.

3. Nicolas II pag. 378 f., Pocock I pag. 138, Oman pag. 190 ff. og Walder pag. 225.
4. John Jervis var på dette tidspunkt endnu ikke blevet adlet efter slaget ved St. Vincent.
5. Nicolas II pag. 378 f. og Oman pag. 190.
6. Nicolas II pag. 378 ff.
7. Admiral Blake gennemførte i 1657 et angreb på Santa Cruz, hvor han brændte 8 spanske skibe med guld og sølv fra de spanske besiddelser i Amerika, jf. Nicolas II pag. 379 note 8 og Padfield pag. 8 – 13. Skibene blev brændt, fordi Blake på grund af vinden måtte opgive at skære dem ud. Umiddelbart efter vendte vinden, og Blake kunne forlade Santa Cruz uden problemer, se også Bradford pag. 151.
8. Hardy blev senere Nelsons flagkaptajn, en stilling han beklædte ombord i VICTORY under slaget ved Trafalgar.
9. Nicolas II pag. 412 note 2 og 434 note 4.
10. Ibidem.
11. THESEUS, CULLODEN, ZEALOUS, LEANDER, SEAHORSE, EMERALD, TERPSICHORE og kutteren FOX, hvortil kom et morterfartøj CACAFUEGO.
12. Nicolas II pag. 413.
13. Cheferne var: THESEUS: Captain Miller, CULLODEN: Captain Troubridge, ZEALOUS: Captain Hood, LEANDER: Captain Thompson, SEAHORSE: Captain Freemantle, EMERALD: Captain Waller, TERPSICHORE: Captain Bowen og FOX: Lieutenant Gibson.
14. Nicolas II pag. 412 note 2.
15. Se f.eks. Mahan pag. 249 og Anson pag. 191. Ekspeditionen til Tenerife fandt sted kort efter mytteriene i den engelske Kanalfåde og Nordsøflåde.
16. Bradford pag. 152.
17. Howarth pag. 176. Efter Walders opfattelse blev Jervis presset til at iværksætte operationen af Nelson, jf. pag. 228, men han synes ikke at have tilstrækkeligt belegg herfor.
18. Nicolas II pag. 429.
19. Ibidem.
20. Nicolas II pag. 415 samt kortskitse pag. 434. Oman pag. 203.
21. Nicolas II pag. 414 f. Ifølge journalen blev ordren om fremstilling af platforme og slæde først givet den 19., jf. Nicolas II pag. 429.
22. Gengivet hos Nicolas II pag. 415 f.
23. Nicolas II note 5. THESEUS: 200, CULLODEN: 200, ZEALOUS: 200, SEAHORSE: 100, TERPSICHORE: 100, EMERALD: 100, hvortil kom officerer.
24. Nicolas II pag. 416 pkt. 6.
25. Korpset, der var oprettet i 1664, fik først i 1802 ret til navnet "Royal Marines".
26. Nicolas II pag. 429.
27. Nicolas II pag. 417 f.
28. Nicolas II pag. 416 f.
29. Gengivet hos Nicolas II pag. 419 ff.
30. Nicolas II pag. 425 og 430.
31. Ibidem.
32. Nicolas II pag. 425. Troubridge er blevet kritiseret for ikke straks at have foretaget landgangen i stedet for at indhente yderligere ordrer hos Nelson, jf. Kennedy pag. 90. Henset til, at der var lagt megen vægt på overraskelsesmomentet i planlægningen, forekommer kritikken uberettiget.
33. Nicolas II pag. 425 og 430 f.
34. Nicolas II pag. 431.
35. Nicolas II pag. 425 f. Nelsons begrundelse for alligevel at gennemføre angrebet minder noget om Tordenskjolds, da han gennemførte angrebet på Gøteborg på trods af, at det afgørende overraskelsesmoment var forspildt, jf. Per Jacobsen i MHT 1998 pag. 106.
36. Nicolas II pag. 421.
37. Nicolas II pag. 426.
38. Ibidem.

39. Ibidem. Se også Nicolas II pag. 443, hvor det i et brev til en ven hedder:
"...Had I been with the first party, I have reason to believe complete success would have crowned our endeavours. My pride suffered; and although I felt the second attack a forlorn hope, yet the honour of our Country called for the attack, and that I should command it. I never expected to return...". Nelson har næppe ret i, at det ville have gjort nogen forskel, om han havde kommanderet det første forsøg. Der var for hans vedkommende simpelt hen tale om en klar undervurdering af modstanderens styrke og vilje.
40. Kennedy pag. 91.
41. Ibidem.
42. Pocock I pag. 141.
43. Nicolas II pag. 426.
44. Pocock I pag. 142.
45. Nicolas II pag. 432
46. Jv. Nicolas II pag. 424, hvor den tabsliste, der var bilagt Nelsons rapport, er gengivet. Det var ved denne lejlighed, at Nelson mistede sin højre arm, og hvor han formentlig kun overlevede på grund af en resolut indsats fra hans stedsøn, Lieutenant Nisbeth, der var i samme fartøj som Nelson, jf. Nicolas II pag. 422 f. Allerede den 27. juli skrev Nelson sit 1. brev med venstre hånd, jf. Nicolas II pag. 434.
47. Nicolas II pag. 426 f.
48. Nicolas II pag. 427.
49. Ca. 8000 mand, hvoraf en stor del var lokale militsfolk, hvortil kom 100 fransk-mænd, nemlig besætningen fra korvetten MUTINE, som Hardy havde erobret
50. Nicolas II pag. 427.
51. De ratificerede kapitulationsbetingelser er gengivet hos Nicolas II pag. 433.
52. Se Nelsons journal, Nicolas II pag. 432 f.
53. Ibidem.
54. De samlede tab var kutteren FOX, der var sænket, 151 dræbte eller druknede søfolk og Marines, 105 sårede og 5 savnede søfolk og Marines samt 7 dræbte og 5 sårede officerer, jf. Nicolas II pag. 424.
55. Nicolas II pag. 435.
56. Ibidem note 7.
57. Nicolas II pag. 434 f.

Alle tiders modeller.

Ole Lisberg Jensen



Peter Maack i sit værksted med den færdige model af fregatten BORNHOLM, der foretog "Den fatale rejse" 1781-82.

Den 4. april åbnede Orlogsmuseet en særudstilling over de historiske skibsmodeller, som Peter Lomholt Maack igennem de sidste 16 år har skænket til Orlogsmuseet. Det drejer sig om 9 sejlskibe fra tiden 1615 til 1840, alle af meget høj kvalitet og hermed menes nøjagtighed, indlevelse og charme.

Processen med Peter Maacks arbejder, som man uden tøven kan kalde kunsthåndværk af højeste standard, er blevet til på et for ethvert marinemuseum optimale betingelser.

Den indledende fase består i at vælge et skib, som museet har behov for – en skibstype, som ikke eller kun dårligt er

repræsenteret i samlingerne i forvejen. De historiske samlinger, der er knyttet til skibsbyggeriet på Holmen, har af naturlige årsager visse lakuner. For eksempel er der ikke modeller fra tiden før 1660, da samlingens omfang for denne periode er ukendt. Senere findes i samlingen et stort antal konstruktionsmodeller fra 1680-1800 og derefter mange værftsmodeller eller prydmønstre fra 1840-1920. På denne baggrund er det af største betydning for museet at kunne formidle vor maritime kulturarv også med modeller, der viser skibenes udseende både før og under disse perioder. En konstruktionsmodel har ganske vist stor fortælleleværdi for en skibsbygger, men skibskrogets konstruktionsmæssige detaljer kan være kedelige for skolebørn og ikke fagmæssigt interesserede besøgere. Her kommer Peter Maacks modeller ind med mere almene og fornyende fortælleleværdier stående fuldt rigede med alle detaljer, kunstfærdig udsmykning og bemaling.

Når museet og Peter Maack er blevet enig om et objekt for nybygning, sker det på grundlag af tegningsmateriale fra Marinens Kort- og tegningssamling i Rigsarkivet. Dernæst suppleres med arkivmateriale, som kan fortælle om materialer, farver, dimensioner på visse elementer m.m. En anden af Modelbyggerlaugets faste støtter, Niels Probst, der er ekspert på ældre skibsbyggeri, kan med sit indgående kend-

skab til 16- og 1700-tallet, udarbejde tegninger, beskrivelser og give råd ud fra det originale arkivmateriale. En mængde detaljespørgsmål gives der dog ikke oplysninger om i det historiske materiale, fordi man tilbage i tiden anså mange små enkeltheder for selvklare og unødvendige at beskrive. Vi ved f.eks., at detaljer i sejlskibenes rig, master og sejlføring også udviklede sig gennem de 400 år, hvor de store sejlskibe fandtes på verdenshavene. Rationaliseringer med det formål at spare besætningsmedlemmer forekom også tidligere. Mange af disse forhold var generelle, og her beror det på modelbyggerens egen viden og evne til at tilægge sig international litteratur på området for at få den korrekte udformning. Hvornår afskaffede man bovenblinden? Hvornår blev mærsene Dformede? Hvornår ophørte klysset at være af bly? Og hvornår forsvandt gallionskurven? Spørgsmål som disse hænger sammen med skibets bygningsår, og for at være korrekt må og skal alle detaljer stemme tidsmæssigt. Peter Maack har på området skaffet sig en stor viden om sådanne spørgsmål, ligesom hans viden og kundskaber går helt ned i detaljerne. Hvordan skal tov og reb være slået? Til det formål har Peter en egen miniature reberbane, så vanter, stag og løbende gods kan stemme med virkeligheden "en miniature". Når alle disse ting er klarlagt, må modelbyggerens fantasi og proportions-

sans være behjælpelig med at finde en balance mellem de ting man med det menneskelige øje kan observere og de ting det er umuligt at se. Når man skruer alle størrelser ned til skala 1:30 vil der uvægerligt være detaljer, som ikke kan ses, fordi det næsten ikke er praktisk muligt og derfor heller ikke forbundet med fornuft at forsøge at udføre dem. Altså bliver det modelbyggerens kunstneriske åre, der udformer og udvælger de detaljer, man kan og skal se.

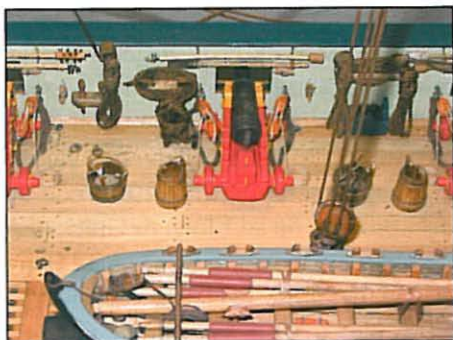
Peter Maack har en sjælden evne til at udforme den perfekte illusion. Når man betragter de af ham udførte sejl-skibsmodeller og f.eks. ser ned langs batteridækket med de mange kanoner og håndredskaber til kanonernes brug samt dæksfartøjer og alle tilhørende rundholter og årer, og så pludselig får øje på den lille vandtønde, der skal være i enhver båd til besætningens vederkvægelse, så får man en "ja-ha" oplevelse, der gør modellen levende.

I modellen får man en stor uover-skuelig helhed samlet i ét synsfelt. Når man i virkelighedens verden kigger på det store sejlskib standser øjet ved visse genkendelige detaljer som f.eks. vandtønden i robåden. Når man så i modellen fæstes ved de samme detaljer, føler man sig sikker i genkendel-sens glæde. Der er et væld af gode genkendelser.

En anden dimension i Peter Maacks modeller er dets historiske tilhørsfor-

hold. Hver model fortæller omstændig-hederne ved et skibs historie. Det lette orlogsskib FIDES fra 1615 blev bygget under Christian 4. og konstrueret efter anvisninger af kongen selv. Det var en god sejler netop så lavt stikkende at det kunne gå op ad Elben til Glückstad og pleje kongens interesser med hen-syn til den rige hansestad Hamborg. FIDES blev taget af svenskerne i Slaget ved Femern i 1644 i det skæbnesvang-re søslag, der afsluttede Danmarks overherredømme i Norden. Modellen af GYLDENLØVE fra 1669, et alminde-ligt orlogsskib fra tiden, fortæller om størrelsen på de skibe, der årligt blev udrustet til konvojtjeneste eller patrul-jering i Nordatlanten for at evt. fange tyrkiske sørøvere, der hærgede de nordatlantiske øer. Orlogsskibet GYL-DENLØVE, opkaldt efter statholderen i Norge, der finansierede byggeriet, er ikke et smukt skib. Det er bygget efter hollandsk stil med bredt og trærigt skrog.

I 1998 skænkede Peter Maack model-len af fregatten BORNHOLM, bygget 1774 af Henrik Gerner. Fregatten blev del i den mest dramatiske og spænd-ende historie for et enkelt skib i Dan-marks marinehistorie. I 1781-82 var skibet på vej til Vestindien, men kom ud for en orkanagtig storm i Atlanten, som varede 5-6 uger og udsatte besæt-ningen for umenneskelige anstrengel-ser. På mirakuløs vis drev fregatten



Peter Maacks modeller er fyldte med detaljer. På et orlogsskib var der mængder af redskaber rundt om forladekanonerne. Takket være historisk arkivmateriale er det muligt at gengive et realistisk indtryk af mangfoldigheden. Her et udsnit af dækket fra orlogsskibet GYLDENLØVE, 1669.

med nedbrudte master ind på Irlands kyst og bjærgede sig i en stille bugt. Skibschefen, kaptajn Mikael Bille, døde nogle dage efter redningen af overanstrengelse. Resterne af besætningen satte en nødrig og sejlede det nedbrudte skib, ført af den unge løjtnant H.C. Schneedorf, hjem til København. Tragedien/bedriften blev nøje beskrevet og indrapporteret til Admiralitetet, og derfor kender vi detaljerne idag. Hændelsesforløbet kaldes "Den fatale rejse" i dansk marinehistorie. Hele dette hændelsesforløb giver Peter Maacks model af fregatten BORNHOLM en ny dimension og gør modellen dobbelt interessant.

En lignende historie kan fortælles om fregatten HVIDE ØRN, som museet har

modtaget dette forår, og som er Peter Maacks seneste arbejde. HVIDE ØRN har sit romantiske navn efter den HVIDE ØRN, som Tordenskiold erobrede fra svenskerne år 1715. Navnet hængte ved i danske fregatter, og den sidste HVIDE ØRN blev konstrueret af fabrikmester F.C.H. Hohlenberg, der havde mange specielle ideer om skibes konstruktion, hvilke blev afprøvet i konkurrence med andres konstruktioner. I 1799 var HVIDE ØRN på ekspedition i Middelhavet. Af helt uforklarlig årsag forsvandt fregatten med mus og mand den 29.-30. december 1799 nær Korsika. Formodentlig har en pludselig opstået stormvind overrasket skibet før man nåede at bjærgse sejlene. Der er aldrig fundet spor af fregatten. 180 mand omkom.

Her er kun omtalt et udsnit af Peter Maacks modeller. Orlogsmuseet kan prise sig lykkelig over det uvurderlige tilskud til samlingerne, som Peter Maack har ydet. Man kan uden overdivelse påstå, at Peter Maacks arbejde er en væsentlig del af det frodige miljø Orlogsmuseets Modelbyggerlaug har skabt omkring museet. Orlogsmuseet er glad og stolt over at eje den marinehistoriske skat, som vitterligt er indeholdt i Peters værk.

Udstillingen varer til den 31. august 2003.

Orlogsmuseet kommer til kort.

På Orlogsmuseet lægger vi stor vægt på, at den permanente udstilling ikke bliver stillestående. Vi ønsker, at den skal være dynamisk, og prøver med jævne mellemrum at forny os. Takket være en betænksom gave fra Kort- og Matrikelstyrelsen kan vi nu tilbyde en væsentlig nyhed i udstillingen.

Fra det gamle Søkortarkiv arvede Kort- og Matrikelstyrelsen ved sammenlægning en række historiske genstande, som nu i nogle år har prydet kontorerne hos dem. Men i erkendelse af genstandenes store historiske værdi, har styrelsen nu afleveret dem til museet. Det drejer sig om et fornemt kortbord i Cuba-mahogny, som er fremstillet i Altona i begyndelsen af 1800-tallet. Bordet, med dets fornemt indlagte mønstre i fineret ædeltræ, har stået på Søkortarkivet.

Ligeledes har en meget vigtig genstand fra Søkortarkivets historie fundet vej til Orlogsmuseet. Normaluret, som man stillede kronometrene efter. Et normalur repræsenterer det fineste indenfor 17- og 18-hundredetallets teknologi. Det afviger ikke et sekund på 30 dage!

Hvorfor havde man brug for sådan et ur? Jo, for at bestemme sin position nøjagtigt, måtte man have en nøjagtig

tidsangivelse. Og det var naturligvis særlig vigtigt, når man skulle kortlægge de danske farvande.



Disse genstande har fundet vej direkte ind i Orlogsmuseets permanente udstilling. Derved er en vigtig del af den danske flådes historie blevet bedre formidlet. Det er vigtigt at huske på, at flådens historie ikke blot drejer sig om krudt og kugler, men at flåden også har tjent – og stadig tjener – civile formål i kraft af sit sofistikerede teknologiske udstyr.

Jakob Seerup
Museumsinspektør

Ekskursion til vestjylland

Week-enden den 27. - 28. september 2003

Årets ekskursion er en busrejse til vestkysten. Rejsen begynder som sædvanlig på Valby Station lørdag morgen kl. 0830 og går til Esbjerg, hvor vi besøger det omfattende Fiskeri- og Søfartsmuseum med nybygget stort saltvandsakvarium. Derefter køres nordpå med et besøg på Artillerimuseet i Varde og videre til Nymindegablejren, hvor der er indkvartering og middag. Søndag morgen køres langs vestkysten nordpå til Thorsminde til Strandingsmuseet, hvis udstillede samlinger hovedsageligt kommer fra strandingen af det engelske orlogsskib St. George, hvor over 600 mand omkom i et forlis natten mellem den 23. og 24. december 1811. Vraget bliver jævnlige skyllet rent og store mængder udstyr er blevet bjærget og kan ses på museet. Det var Royal Navys største tab under Napoleonskrigene.

Om eftermiddagen køres hjemover med besøg i det nye Besøgscenter i kongernes Jellinge. Beregnet hjemkomst ca. kl. 1900.

Pris for rejsen inkl. alle måltider og overnatning

1100 kr.

Der er tilmelding indtil den 1. september til Orlogsmuseet
efter princippet først til mølle

Medlemmer af Orlogsmuseets Modelbyggerlaug er som sædvanligt
også velkomne til at deltage i arrangementet

Med venlig hilsen
Ole Lisberg Jensen

MEDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS VENNER/MARINEHISTORISK SELSKAB

Referat af generalforsamlingen den 9.4.2003 kl. 19.30 i Orlogsmuseet, Overgaden oven Vandet 58.

1. Formand Poul Grooss bød velkommen til årets generalforsamling, og introducere kommandørkaptajn Arne Holm som bestyrelsens forslag til dirigent. Der var ikke andre forslag, og Arne Holm blev valgt.
Arne Holm takkede for valget og konstaterede generalforsamlingen lovligt indvarslet, hvilket allerede var sket i februarnummeret af Marinehistorisk Tidsskrift.
2. Poul Grooss aflagde herefter selskabets beretning for 2002-03. Antallet af medlemmer var 1054, men i årets første måneder havde man konstateret en fremgang, således, at medlemstallet p.t. var 1090. Poul Grooss gennemgik årets arrangementer, der som traditionen bød udgjordes af en ekskursion, 4 foredrag og generalforsamling. Årets ekskursion, der havde stor tilslutning, gik til skånske maritime seværdigheder. De 4 foredrag omhandlede såvel danske som internationale sømilitære emner. Repræsentantskabet havde holdt sit årlige møde den 3. december 2002.
3. Derefter forelagde kassereren, Niels Probst, regnskaberne for Venneselskabet og for Barfoeds Legat, som har identisk bestyrelse med Venneselskabet. Regnskaberne blev godkendt af forsamlingen.
4. Dirigenten konstaterede, at der ikke var indkommet forslag til bestyrelsen.
5. Under punktet vedr. fastsættelse af kontingent foreslog bestyrelsen uændret kontingent 200 kr. for enkelt medlemmer og 225 kr. for ægtepar, halv pris 100 kr. for juniorer og pensionister, hvilket blev enstemmigt vedtaget. Da det viste sig, at udsendte girokort til betaling af kontingent for år 2003 indeholdt de for 2002 gældende satser, og ikke de ved denne generalforsamling vedtagne forhøjede satser, henlede dirigenten bestyrelsens opmærksomhed på dette forhold og overlod i øvrigt til bestyrelsen at ordne dette spørgsmål.
6. Formanden, som er valgt for 2 år, var ikke på valg i år.

7. På valg til bestyrelsen var:
Torben Ingemann Hansen, Trine Kjems, Niels Probst, Tom Wismann og Henrik Muusfeldt, der alle var villige til genvalg. De valgtes alle af forsamlingen.
Da bestyrelsesmedlem Hans Christian Bjerg havde trukket sig fra bestyrelsen efter sidste valg, foreslog bestyrelsen Ejvind Vonsild som nyt medlem for den resterende periode på 1 år. Forsamlingen applauderede forslaget og valgte Ejvind Vonsild.
8. Til repræsentantskabet var Poul Knudsen, Preben Andersen, Torben Janholdt, Bjarne Tvilde og Jørgen Falkenstein på valg. De genvalgtes alle. Som nyt medlem foresloges direktør Kai Dige Bach, som indvalgte i repræsentantskabet.
9. Bestyrelsen foreslog genvalg af revisionsfirmaet Kresten Foged, hvilket blev godkendt.
10. Under Eventuelt fremkom spørgsmålet om, hvorvidt man skulle bringe vedtægter, generalforsamlingsreferater, herunder formandens beretning, og liste over selskabets bestyrelse i Marinehistorisk Tidsskrift. En anden mening var, at tidsskriftet burde spare sin dyrebare plads til relevante marinehistoriske emner. Det fremkom også, at alle disse oplysninger kunne indføres på Orlogsmuseets hjemmeside uden større udgifter for selskabet. Dirigenten videregav de stillede spørgsmål og bemærkninger til bestyrelsens afgørelse.
Formand Poul Grooss informerede afslutningsvis om de hårde økonomiske vilkår for Orlogsmuseet, der var trængt af regeringens besparelser i kombination med stigende husleje til Slots- og Ejendomsstyrelsen samt konstateringen af manglende pensionsindbetalinger til et antal ansatte gennem en årrække. Museets situation var under behandling i Kulturministeriet og Kulturarvsstyrelsen, hvorfra man ventede svar inden sommerferien.

Dirigenten takkede for indlæggene og afsluttede generalforsamlingen.

Arne Holm
Dirigent

Ole Lisberg Jensen
Referent

MEDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS MODELBYGGERLAUG

Referat af generalforsamlingen i Orlogsmuseets Modelbyggerlaug torsdag, den 3. april 2002

Formanden åbnede generalforsamlingen og bød velkommen. Som bestyrelsens forslag til dirigent foreslog han Gert Gray Andersen, der valgtes med akklamation.

1. Dirigenten takkede for valget og gennemgik dagsordenen ifølge vedtægterne. Han konstaterede forsamlingen lovligt indvarslet i februarnummeret af Marinehistorisk Tidsskrift.
2. Derefter forelagdes formandens beretning fra et aktivt år med ekskursioner, foredrag, julemøde og tirsdagsmøder i vinterhalvåret. Han fremholdt laugets arbejde for museet med modeller af Poul Beck og Peter Maack samt den topografiske model af Holmen 1968, og Mogens Zieglers syning af sejl til kanonchaluppen. Desuden nævntes Gert Gray Andersens hjælp til museet med gennemgang og op-sætning af 2 normalure fra Kort- og Matrikelstyrelsen. Laugets havde desuden gjort en stor indsats ved særudstillinger på bibliotekerne i Gladsaxe, Birkerød og Gentofte. Laugets medlemsskare er nu vokset til ca. 170 personer fordelt over hele landet. Formanden nævnte visse vanskeligheder med restancer i forårsmånederne. Ved personlig opringning til restanterne plejede over halvdelen dog at betale umiddelbart. Han udtrykte sin utilfredshed med det store antal restanter og opfordrede til, at alle betalte deres kontingent til tiden. Formandens beretning godkendtes enstemmigt.
3. Kasserer Peter Maack aflagde derefter årsregnskab, som viste et stabilt og pænt overskud, således at formuen nu udgør ca. 30.000 kr. Regnskabet blev godkendt uden kommentarer.
4. Formanden forelagde derefter et budget for næste sæson 2003-2004, der var udarbejdet på grundlag af 150 medlemmers kontingent. Budgettet blev vedtaget efter en del diskussion om evt. øget biblioteksudstillingsvirksomhed. Formanden måtte dog hertil replicere, at det var Modelbyggerlauget, der bad om at måtte udstille og ikke bibliotekernes store behov for udstillinger, som var drivkraften. Dog konstaterede formanden, at disse udstillinger havde stor

betydning for Modelbyggerlauget og Orlogsmuseet, og han opfordrede i den sammenhæng medlemmerne til at stille modeller til rådighed for kommende udstillinger.

Kassereren foreslog uændret kontingent for den kommende sæson. Forslaget godkendtes af forsamlingen.

5. Der var ikke indkommet forslag til generalforsamlingen.
6. Derefter foretoges valg til bestyrelsen. Peter Maack, Poul Beck og Per Jessen var på valg og modtog alle genvalg. Suppleanten John Andersen modtog genvalg.
7. Per Jessen meddelte derefter, at han trækker sig fra formandsposten af helbreds-hensyn. Som ny formand valgte bestyrelsen Poul Beck.
Dirigenten, Gert Gray Andersen, takkede derefter Per Jessen for hans tid som formand, hvor Modelbyggerlauget havde gennemgået en stor udvikling under hans energiske ledelse. Endvidere udtrykte han hele laugets udelte tilfredshed med hans enestående måde at lede laugets virksomhed på i de forgangne år.

Da intet mere forelå, takkede den nye formand, Poul Beck, forsamlingen og dirigenten for en godt afviklet generalforsamling.

Formandsberetningen april 2003

Medlemstallet i Modelbyggerlauget udviser en pæn stigning. Ifølge medlemslisten, som er opdateret pr. 1. januar 2003, står der 170 navne på listen. I de forløbne 3 måneder er der udmeldt 12 personer, enten på eget initiativ eller på grund af manglende kontingentindbetaling. I samme periode er indmeldt 10 nye medlemmer. I restance for betaling af kontingent for 2003 stod 35 personer. I bestyrelsen er der delte meninger om, hvad man gør ved dette stigende problem. Nogle mener, at man skal holde sig til de regler, der er nævnt på girokortene og stryge disse af medlemslisten, hvis der ikke er betalt inden 15. februar. Andre synes, at dette er lige barsk nok. Der er nemlig det problem, at sletning skal ske i mange registre: På Orlogsmuseet, hos Postvæsenet, og i lauget. Skulle vedkommende komme på andre tanker og melde sig ind igen, skal det hele genoprettes, og det giver anledning til sure miner og udgifter. Jeg har derfor i nogle år ringet samtlige restanter op, og det viser sig jo i de fleste tilfælde, at folk ikke ønsker at blive udmeldt, men bare har glemt at betale. Denne fremgangsmåde har i år medført, at 18 af restanterne har lovet at betale, medens 6 har udmeldt sig, de resterende er der udsendt nye giro-

indbetalingsskort til. Det er foruroligende, at problemet tilsyneladende er voksende. Aktiviteterne i sæsonen 2002-2003 indledtes med en weekendtur den 28.-29. september til Skåne arrangeret af Marinehistorisk Selskab, men som sædvanlig med mange deltagere fra lauet. En dejlig tur med besøg i Skanør, Glimmingehus, det charmerende lille søfartsmuseum i Skillinge, Kristianstad med Trefoldighedskirken, Hovdale Herregård og afsluttende med Beredskabsmuseet ved Helsingborg.

Torsdagsmøderne startede i oktober med et foredrag af kommandør Henrik Kusk om ubåde i den danske flåde, efterfulgt af Poul Beck's foredrag om bygning af modellen af ubåden "Delfinen".

I november fortalte Christian Lemée om middelalderfartøjer fundet ved udgravninger på Christianshavn, og Per Jessen fortalte om danske galejer.

Decembermødet er jo julekomsammen ifølge traditionen, og der var god tilslutning og humøret var højt.

Januarmødet har også sin tradition, her viser man sine egne modeller frem, og der er også snart tradition for, at Kim Christensen holder et foredrag om et slag i Stillehavskrigen støttet af en flot computergrafik.

I februar fortalte Peter Maack om modellen af "Hvide Ørn" og om fabrikmester F.C.H. Hohlenberg. Mogens Anthon fortalte om den svenske konstruktør Chapman og hans tid.

I marts var det igen Poul Beck, som bidrog denne gang med et foredrag om dioramaet "Holmen 68", efterfulgt af Ole Lisbergs foredrag om danske krigsskibe i perioden 1864-1920.

Tirsdagsmøderne hver tirsdag i vintersæsonen var delt således op, at den første tirsdag i hver måned koncentrerede sig om projektet "Holmen 68", medens vi på de andre tirsdage startede et stort opmålings- og tegneprojekt af en af museets gamle modeller.

På Kulturnatten i oktober måned var Modelbyggerlauget igen med, og der blev snakket meget "Holmen 68" den aften, men der var også rigningsdemonstration ved Mogens Ziegler og mere traditionel modelbygning ved Finn Knudsen.

Der er i årets løb blevet udført en del arbejde for museet. Mogens Ziegler har fremstillet sejl til en kanonchalup i en usædvanlig stor skala. Kim Kanstrup har arbejdet på en model af minelæggeren "Falster", Finn Knudsen arbejder fortsat på modellen af "Prins Christian Frederik". Peter Maack har afleveret modellen af "Hvide Ørn" og er på basis af Niels Probst tegninger begyndt bygningen af "Maria" fra 1510.

Poul Beck har afleveret en model af ubåden "Delfinen" i skala 1:50 og han arbejder nu på modellen af flådens nyeste ubåd "Kronborg".

Det store "Holmen 68" projekt skrider godt frem, og for få dage siden er den første 3. del af dioramaet flyttet fra den foreløbige montre til den store permanente montre på 6 x 3 meter. Montren er tegnet af Per Jessen, og Flemming Petersen har været behjælpelig ved

projektstyringen. Gert Gray Andersen har stået for flytning og genopstilling af 2 meget specielle ure, som museet har modtaget fra Kort- og Matrikelstyrelsen. Der har været arrangeret 2 udflugter i løbet af efteråret til henholdsvis Hjemmeværnets museum for håndvåben og til Tøjhusmuseet.

I sæsonen har Niels Probst, som laugets repræsentant, deltaget i 2 af Orlogsmuseets bestyrelsesmøder.

Modelbyggerlaugets permanente montrer, som nu er opstillet i museets forhal, husede i efteråret modellerne af lineskibet "Chr. VII" fra 1767 og krydseren "Valkyrien" fra 1888 fremstillet af Frank Wilquin i skalaforholdet 1:100. I øjeblikket indeholder monterne 2 modeller af renæssanceskibe fundet ved udgravninger på Christianshavn og opmålt og rekonstrueret af Christian Lemée.

Den anden montre viser udstillingen "To generationer til søs" med genstande og modeller fra Sigfred og Robert Poulsens liv til søs.

I sæsonens løb har lauget arrangeret 3 udstillinger på biblioteker i Københavns omegn. Først i året 2002 på Gladsaxe Hovedbibliotek og i vinterens løb på Birkerød Bibliotek, hvor der tillige blev holdt et foredrag, og aktuelt på Gentofte Bibliotek i Hellerup. Det har været morsomt at arrangere udstillingerne, og det har været en god reklame for både lauget og Orlogsmuseet.

Det er i år, som i de tidligere år når jeg har arbejdet med formandsberetningen, at alle de gode kontakter, jeg i årets løb har haft med laugets medlemmer, dukker op i erindringen. Ofte er det kun gennem telefonsamtaler, breve og e-mails at vi kender hinanden, da mange af laugsmedlemmerne bor uden for Storkøbenhavn. Jeg håber, at disse lidt fjernere boende medlemmer også har haft glæde af Modelbyggerlauget. En tak til alle jeg har været i kontakt med i den forgangne sæson!

Der skal også rettes en tak til de medlemmer, som har bygget eller bygger på modeller og dioramaer til museet, ligesom til dem, der har ydet deres indsats ved udstillinger, arrangementer og foredrag i den forløbne sæson.

Slutteligt vil jeg gerne takke Orlogsmuseets direktør og personale for et godt samarbejde i sæsonen der gik.

Per Jessen
Formand



Dioramaet "Holmen 68" i sin nye permanente montre. Foto: Søren Nørby.

Dioramaet "Holmen 68".

Så er endnu en hurdle i projektet "Holmen 68" blevet overvundet. Den del af dioramaet, som viser Frederiksholm og Dokøen, er nu blevet flyttet fra den foreløbige montre til den endelige opstilling i den permanente montre. Den nye montre består, som det fremgår af billedet, af en sokkelkonstruktion, der er indrettet med mange døre, så rummet kan udnyttes til opbevaring. Oven på soklen findes en let konstruktion af aluminiumsprofiler, som indrammer 1x1,5 m store ruder. Toppen af montren afdækkes med aluminiumslameller med indsatte halogen spots. Armaturerne giver et jævnt lys over hele den store flade på 6x3 m. Senere vil et lyd- og lyssystem blive opbygget med forklarende tekster om Holmen og dens bygninger suppleret med en spotbelysning af bygninger og skibe, der følger lydbåndet.

Der er endnu meget arbejde at udføre, og der vil gå flere år før dioramaet af Holmen, som den så ud i sin storhedstid, er endelig færdigt.

FRA ORLOGSMUSEETS BILLEDARKIV...

Løsning på opgaven i MT nr. 3/2002: Krydserkorvetten VALKYRIEN (1888-1923) fotograferet i Venedig under togtet 1/11 1913-14/2 1914, hvor man besøgte en række byer i Middelhavsområdet. Den heldige vinder blev **Jørgen Østergaard, Nørdamvej 2, 9632 Møldrup**, som har modtaget sin præmie.



Vi vil gerne have oplyst skibets navn.
Svar til Orlogsmuseet senest 1. juli 2003.

MARINEHISTORISKE SKRIFTER.

MARINEHISTORISKE SKRIFTER har nu udsendt sit skrift nr. 30, og vi indbyder derfor medlemmerne til tegning af abonnement.

Ved at udfylde nedenstående blanket kan De dels bestille det nye skrift og dels tegne abonnement for de kommende skrifter, hvilket sikrer Dem, at De får skrifterne tilsendt straks, når de udkommer.

Desuden kan De købe de hidtil udsendte skrifter, som der endnu er eksemplarer af til særdeles lave priser:

3. Georg Nørregaard: Fregatten Falster ved Marokko 1753 (1956). 17 kr.
7. Jørgen H. Barfod: Orlogsflåden på Niels Juels tid 1648-99 (1963). 20 kr.
14. Jørgen H. Barfod: Niels Juel. A Danish Admiral of the 17th Century (1977). 20 kr.
17. Fregatten Bellona's togt til Sydamerika 1840-41. Skibslægen J.H. Lorchs dagbog (1980). 20 kr.
19. Hans Chr. Bjerg (udg.): Lex Rechnitzer. Optegnelser af viceadmiral H. Wenck, kontreadmiral H. Rechnitzer og kommandør A.G. Topsøe-Jensen. Om tilblivelsen af Lov om Søværnet 1932 (1985). 68 kr.
21. Ole L. Frantzen (red.): Linieskibet Holsten 1772-1814 (1988). 60 kr.
22. Jørgen H. Barfod: Flådens Fødsel (1990). 200 kr.
23. Per Wessel -Tølvig (red.): Flådens oprør (1993). 48 kr.
24. Poul Erik Pedersen: Signalering til søs (1995). Flagsignalering i den danske orlogsflåde i perioden 1720-1800. 98 kr.
25. Jørgen H. Barfod: Christian 3.s flåde (1995). 220 kr.
26. Niels M. Probst: Christian 4.s flåde (1996). 220 kr.
27. Jørgen H. Barfod: "Niels Juels Flåde" (1997). 220 kr.
28. Gunnar Olsen og Svend Storgaard: Flådens skibe og fartøjer 1945-1995 (1998). 149 kr.
29. Jakob Seerup: Søkadetakademiet i Oplysningstiden (2001). 150 kr.
30. Jeppe Bjørn Høj: F.C.H. Hohlenberg. Flådens fabrikmester 1796-1803. (2003). 150 kr.

Evt. forsendelsesomkostninger skal tillægges.

----- klip ----- klip -----
(udfyldes venligst med blokbogstaver)

Undertegnede:

Adresse:

Sæt kryds Tegner hermed abonnement på Marinehistoriske Skrifter fra og med skrift nr. 30, "F.C.H. Hohlenberg. Flådens fabrikmester 1796-1803".

Sæt kryds Bestiller skrift nr.:

.....
(underskrift)

Indsendes til Orlogsmuseet, Overgaden oven Vandet 58, 1415 Kbh. K.

**MEDDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS VENNER/
MARINEHISTORISK SELSKAB****Planlagte arrangementer for sæsonen 2003-2004****Lør.-søn. 27.-28. september 2003**

Ekskursion til vestjylland med besøg i Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg, Artillerimuseet i Varde, Strandingsmuseet i Thorsminde og Besøgscentret Jellinge. Overnatning og middag lørdag aften i Nymindegablejren.

Onsdag den 8. oktober 2003.

Foredrag. Tom Wismann: Den tyske handelskrydser Atlantis.

Onsdag den 12. november 2003.

Foredrag. Claus Nielsen: Flådens indsats før udfaldet fra Fredericia 1849.

Onsdag den 4. februar 2004.

Foredrag. Orlogskaptajn Per L. Nielsen og Gerner Thalsøe-Madsen: Redningsaktionen på Apostlens Tommelfinger den 9. august 1971, en dramatisk episode i Søværnets Flyvetjenestes historie.

Onsdag den 3. marts 2004.

Foredrag. Poul Grooss: Det strategiske oplæg til invasionen i Normandiet den 6. juni 1944.

Onsdag den 3. april 2004.

Generalforsamling med film.

Alle onsdagsmøderne begynder kl. 19.30 og foregår i Orlogsmuseet. Efter onsdagsmøderne vil der være mulighed for at få 2 stk. smørrebrød med øl og kaffe for ialt 80 kr. Tilmelding hertil skal ske senest mandagen før mødet til:

Orlogsmuseet tlf. 32 54 63 63.